Aanwinsten voor de Nederlandse adventief-flora, 3

door

S. J. VAN OOSTSTROOM en TH. J. REICHGELT
(Rijksherbarium, Leiden)

In 1961 werden de volgende voor Nederland nieuwe adventieven gevonden: *Amaranthus palmeri* S. Wats., *Polygonum capitatum* Hamilt. ex Don, *Bidens polylepis* Blake en *Lactuca tatarica* (L.) C. A. Mey. Hiervan worden de eerste drie in deze serie „Aanwinsten" nader besproken, terwijl aan de vondst van *Lactuca tatarica* in een afzonderlijk artikel aandacht zal worden besteed. Aan het slot van deze serie zijn enige in de laatste jaren verwilderd gevonden sierplanten opgenomen.

1. **Amaranthus palmeri** S. Wats., in Proc. Amer. Acad. 12, 1877, p. 274 – *Fig. 1, a-c.*

Wageningen, Mansholtlaan, aan de wegkant, adventief met kippenvoer, leg. *M.T. Jansen*, 1 okt. 1961 (L).

Deze soort behoort tot het ondergeslacht *Acnida* (L.) Aellen (1, p. 467), waarvan tot nu toe alleen *Amaranthus tamariscinus* Nutt. adventief in ons land is gevonden (3, p. 324). Merkwaardigerwijs werd zij samen met exemplaren van de laatstgenoemde soort op de vindplaats bij Wageningen aangetroffen.

Het ondergeslacht *Acnida* omvat tweehuizige *Amaranthus*-soorten, terwijl de vertegenwoordigers van het typische ondergeslacht *Amaranthus* eenhuizig

zijn. Bij Wageningen werden zowel mannelijke als vrouwelijke planten van *A. palmeri* gevonden; de ermee samen groeiende exemplaren van *A. tamariscinus* waren uitsluitend mannelijk.

De beide soorten zijn in hoofdzaak op de volgende wijze te onderscheiden:

A. palmeri: Schutblaadjes der vrouwelijke en mannelijke bloemen, met inbegrip van de uitstekende middennerf ca. 3–6 mm lang; het uitstekende deel van de middennerf fors, ongeveer even lang als de schijf van het schutblaadje

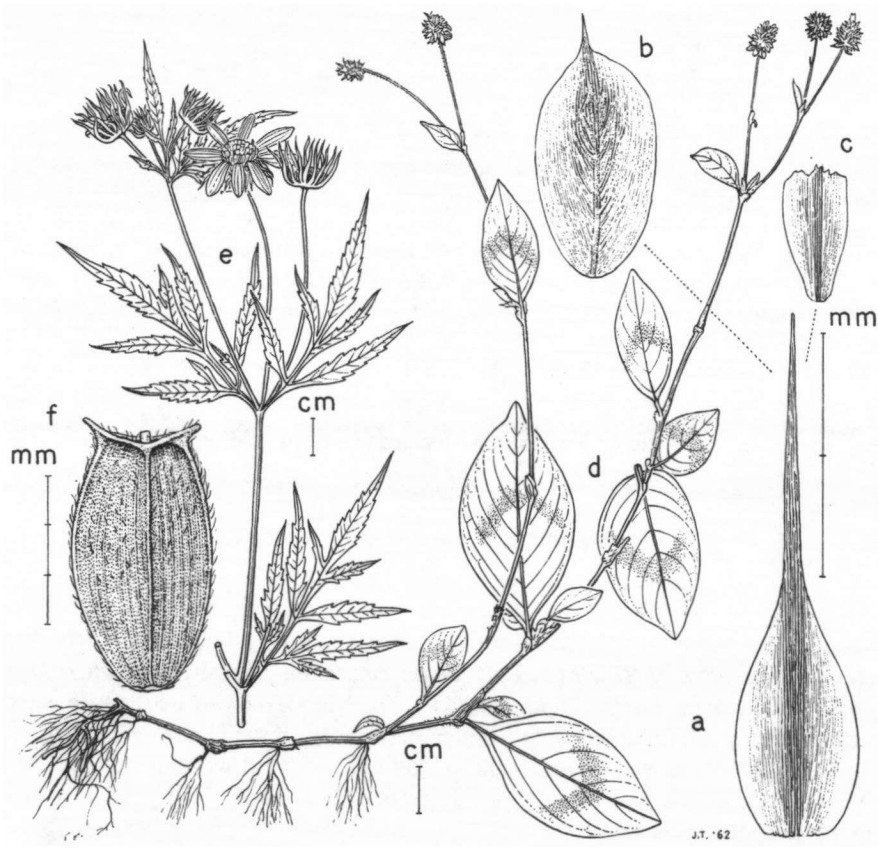

Fig. 1. a–c: *Amaranthus palmeri*, a: schutblaadje van een vrouwelijke bloem, b: een van de buitenste bloemdekbladen van deze, c: een van de binnenste bloemdekbladen van deze; d: *Polygonum capitatum*, habitus; e–f: *Bidens polylepis*, e: top van een bloeiende stengel, naar SHERFF, f: vrucht.

(fig. 1, a). Bloemdek der vrouwelijke bloemen 5-bladig; bloemdekbladen alle goed ontwikkeld, met dikke, vertakte middennerf, de buitenste (fig. 1, b) ongeveer omgekeerd eirond, ca. 2 mm lang, stomp, met uittredende middennerf, de binnenste (fig. 1, c) meer spatelvormig, ca. 1–1½ mm lang, aan de top afgerond, iets uitgerand en iets getand, met niet of nauwelijks uittredende middennerf; bloemdek der mannelijke bloemen eveneens 5-bladig; buitenste bloemdekbladen langwerpig lancetvormig, toegespitst, met inbegrip van de duidelijk

uittredende middennerf ca. 3–4 mm lang, binnenste breed lancetvormig tot elliptisch, ca. 2½–3 mm lang, naar de top versmald, de top zelf spits of bij de allerbinnenste vrij stomp tot iets uitgerand, alle met een topspitsje.

A. tamariscinus: Schutblaadjes der vrouwelijke en mannelijke bloemen, met inbegrip van de uitstekende middennerf ca. 1½–2 mm lang; het uitstekende deel van de middennerf minder fors en korter dan de schijf van het schutblaadje. Bloemdek der vrouwelijke bloemen 1–2-bladig, het kortste blaadje vaak rudimentair, het langste ca. 1¼–2 mm lang, smal lancetvormig, toegespitst, met duidelijke, doch minder dikke en meestal niet vertakte, uittredende middennerf; bloemdek der mannelijke bloemen 5-bladig; buitenste bloemdekbladen langwerpig lancetvormig, toegespitst, met inbegrip van de duidelijk uittredende middennerf ca. 3 mm lang, binnenste langwerpig lancetvormig, ca. 2½ mm lang, naar de top versmald, de top zelf vrij stomp tot iets uitgerand, alle met een topspitsje.

Uit deze kenmerken blijkt, dat vrouwelijke planten van beide soorten gemakkelijk uit elkaar te houden zijn als men let op de lengte der schutblaadjes en het aantal en de vorm der bloemdekbladen. Bij mannelijke planten vindt men het beste onderscheidingskenmerk in de lengte der schutblaadjes; deze zijn bij *A. palmeri* even langs als of langer dan het bloemdek, bij *A. tamariscinus* daarentegen duidelijk korter dan dit.

Merkwaardig is dat SAUER (4, p. 32) de maten van de bloemdekbladen der vrouwelijke bloemen van *A. palmeri* groter opgeeft dan wij bij door hem geciteerd materiaal in de collectie van het Rijksherbarium constateren. Volgens deze auteur zouden de buitenste bloemdekbladen meestal ca. 3–4 mm lang zijn en de binnenste 2–2½ mm. Ook AELLEN (1, p. 510) en BRENAN (2, p. 264) vermelden de door Sauer opgegeven maten. In onze beschrijving hebben wij ons gehouden aan de maten van het door ons geziene materiaal.

A. palmeri komt in hoofdzaak voor in de zuidwestelijke Verenigde Staten en in Mexico.

Volgens AELLEN (1, p. 510) werd de soort in Europa adventief gevonden in Duitsland, Oostenrijk, Zwitserland, Frankrijk en Zweden. BRENAN (2, p. 278) vermeldt haar nog van Engeland.

1. P. AELLEN, Amaranthaceae, in Hegi, Illustrierte Flora von Mitteleuropa, ed. 2, III, 2, 1959, p. 461–532.
2. J. P. M. BRENAN, Amaranthus in Britain. Watsonia 4, 1961, p. 261–280.
3. S. J. VAN OOSTSTROOM & TH. J. REICHGELT, Floristische Notities 19–34. Acta Bot. Neerl. 5, 1956, p. 322–334.
4. J. SAUER, Revision of the dioecious Amaranths. Madroño 13, 1955, p. 5–46.

2. **Polygonum capitatum** Hamilt. ex Don, Prod. Fl. Nepal. 1825, p. 73 – *Fig. 1, d.*

Tussen Wylre en Stokkum, langs de rand van een bietenveld, leg. *J. W. A. van de Graaff*, 6 nov. 1961 (L).

Deze soort behoort tot de sectie *Cephalophilon* Meissn. en is als volgt te karakteriseren:

Plant overblijvend, met stevige, houtige wortelstok. Stengels ca. 10–40 cm

lang, vertakt, kruipend, evenals de bladen en de tuitjes kort ruw behaard. Bladen eirond tot elliptisch, met een omgekeerd V-vormige donkere vlek, ca. 2–5 cm lang, spits of kort toegespitst, aan de voet geleidelijk tot meer plotseling in de korte bladsteel versmald; de steel aan de voet aan weerszijden geoord. Bloemen rose, in dichte, eerst ei-kegelvormige, later bol- tot eivormige, ca. ½–1 cm lange hoofdjes; deze soms alleenstaand, doch meestal met 2 bijeen, elk op een lange, vooral bovenaan kort klierachtig behaarde steel aan de top van stengel en takken; de stelen met kleine, vliezige schutbladen aan hun voet. Bloemdek klokvormig, ca. 3 mm lang, ongeveer tot de helft gespleten in 5 eironde, stompe slippen. Meeldraden 8. Stijl met 3 takken en 3 knopvormige stempels. Nootjes driekantig, glanzend bruinzwart, ca. 2 mm lang.

P. capitatum komt oorspronkelijk voor in de Himalaya en het Khasiagebergte, tussen ca. 900 en 1800 m.

Volgens de vinder kwam de soort reeds in 1960 op de vindplaats voor en had zij zich in 1961 uitgebreid. De plant wordt wel eens in botanische tuinen gekweekt; op welke wijze zij op de bietenakker tussen Wylre en Stokkum terecht gekomen is, is ons niet bekend.

3. **Bidens polylepis** Blake, in Proc. Biol. Soc. Wash. 35, 1922, p. 78 – *Fig. 1, e–f.*

Aan de weg Oldenzaal–Denekamp, wegrand, leg. *S. J. van Ooststroom* no. 23111, 7 okt. 1961 (L).

Een enkel rijk met grote goudgele hoofdjes bloeiend exemplaar, dat op het eerste gezicht aan een *Coreopsis*-soort deed denken, maar bij nader onderzoek tot het geslacht *Bidens* bleek te behoren, werd op bovengenoemde plaats aangetroffen.

De soort is in het kort als volgt gekenmerkt:

Plant één- of tweejarig, vrijwel kaal. Stengel rechtopstaand, ca. 30–100 cm hoog, stomp vierkantig, vertakt. Bladen tegenoverstaand, duidelijk gesteeld, ca. 8–15 cm lang, enkel geveerd, met ca. 5–7 lancet- tot lijn-lancetvormige, spitse, diep gezaagde of bij hun voet geveerde blaadjes. Hoofdjes stralend, ca. 2–5 cm in diam. Buitenste omwindselbladen afstaand tot teruggeslagen, meestal ca. 15–20, lijnvormig, ca. 1–1½ cm lang, aan de rand en meestal ook op de rug met korte stijve haren; de binnenste rechtopstaand, lancetvormig. Lintbloemen ca. 6–8, goudgeel, langwerpig omgekeerd lancetvormig, met gave of zwak getande top, ca. 1–3 cm lang; buisbloemen goudgeel met op de rug donker gestreepte slippen; helmknoppen zwartpurper. Vruchten (fig. 1, f) plat, de buitenste omgekeerd eirond, ca. 5½–6½ mm lang, de binnenste smaller, ca. 6½–7½ mm lang, alle bruin, kort borstelig behaard of bijna kaal, aan de rand met langere, naar voren gerichte wimpers, waarvan de voeten een zeer smalle, onderbroken lijst langs de vruchtrand vormen; pappus ontbrekend of uit 2 korte, sterk divergerende tandjes (zo bij ons exemplaar) of ook wel uit 2 naalden bestaand.

B. polylepis komt oorspronkelijk voor in de centrale Verenigde Staten en is adventief aangetroffen in enige der oostelijke staten; adventieve vondsten uit Europa zijn ons niet bekend.

1. E. E. Sherff, The genus Bidens, 1. Bot. Ser. Field Mus. Nat. Hist. 16, 1937, p. 1–346.

4. Verwilderde sierplanten.

Agrostemma githago L. cv. **'Milas'**, fam. *Caryophyllaceae*. Deze grootbloemige vorm werd oorspronkelijk in Anatolië verzameld en is sinds enige jaren bij ons in cultuur. Zij werd door H. J. van de Laar op 24 juli 1961 verwilderd aangetroffen bij Kaatsheuvel in het park „de Efteling".

Limnophila sessiliflora (Vahl) Bl., fam. *Scrophulariaceae*. In onze serie Floristische Notities 35–58, in Acta Bot. Neerl. 7, 1958 vermeldden wij op p. 51, dat in een sloot bij Dorst, N.-Br., waardoor koel- en condenswater van het pompstation van de waterleiding van Breda stroomt, naast *Sagittaria graminea* Michx. een nog niet nader geïdentificeerde *Limnophila*-soort voorkwam. Beide soorten zijn wel afkomstig van weggeworpen aquarium-materiaal, zoals blijkt uit een mededeling van J. F. VAN DRUTEN (Het Aquarium 22, 1951, p. 68). Bij een bezoek van de Commissie voor het Floristisch Onderzoek van Nederland aan genoemde sloot op 21 juli 1961 bleek *Sagittaria graminea* verdwenen te zijn; de *Limnophila* was echter in grote hoeveelheid aanwezig en bloeide rijkelijk. Op grond van dit bloeiende materiaal was thans uit te maken, dat wij met *L. sessiliflora* te doen hadden. Deze soort is oorspronkelijk afkomstig uit tropisch Azië.

Allium zebdanense Boiss. & Noë, fam. *Liliaceae*, werd door G. J. V. Meyer gevonden langs het Manpad te Heemstede op 19 april 1961. De soort komt oorspronkelijk voor in Syrië, Libanon en Armenië. BOOM (Flora der gekweekte kruidachtige gewassen) vermeldt de soort niet, WEHRHAHN (Die Gartenstauden) echter wel.

Summary

This paper contains acquisitions to the Netherlands adventitious flora from the year 1961.

1. *Amaranthus palmeri* S. Wats. This is the second species of the subgenus *Acnida* (L.) Aellen found in the Netherlands. The first species, *A. tamariscinus* Nutt. was found in 1953 as a wool-alien. In October 1961 both dioecious species were collected growing together along a roadside near Wageningen, introduced with corn. Differential characters between the two species are given and also a figure of a bract (fig. 1, a), an outer (fig. 1, b) and an inner tepal (fig. 1, c) of a female flower of *A. palmeri*. *A. palmeri* occurs in the southwestern United States and in Mexico.

2. *Polygonum capitatum* Hamilt. ex Don (fig. 1, d) was found in 1960 in a beet field between Wylre and Stokkum (prov. Limburg), where it has spread since. This species, a native of the Himalayas and the Khasia Hills is sometimes cultivated in botanical gardens. In what way it has come to the beet field is unknown.

3. *Bidens polylepis* Blake (fig. 1, e–f) originating from the central United States was found as an alien along a roadside between Oldenzaal and Denekamp (prov. Overijssel).

4. A number of plants escaped from cultivation.